

Klaus se stal obětí vlastního experimentu

ODS spadla do pasti, kterou si sama vytvořila

• *Efekt »přivřených dveří« mezi koaličními partnery přinesl trpké ovoce.*

Syndrom vypjatého stranictví se ukazoval nejvíce u ODS, k tomu se ještě přidala personifikace strany s osobou Klause, vše dohromady vedlo ke ztrátě kontaktu s veřejností.

ODS byla poté rozvrácena stejnými silami, které uvedla do pohybu.

Krize, která vedla k pádu vlády Václava Klause, má hlubší důvody nežli aféru se stranickými sponzory. Tato aféra byla jen poslední kapkou, která vedla k témuž, co v oslabené koalici mohla rozpoutat i jakákoliv jiná aféra.

Původ současné krize má své kořeny už ve ztrátě schopnosti koaličních stran komunikovat jak s občany, tak navzájem mezi sebou, ke které došlo v letech 1993 – 1996. Politická kultura založená na vypjatém stranictví vedla již před volbami v roce 1996 k tomu, že se strany staly do sebe uzavřenými subjekty bez potřebné vnitřní mobility. V podstatě

všechny české politické strany jsou dominovány úzkými skupinkami politických vůdců, jejichž rezervoár není doplňován novými politickými talenty.

Občanská demokratická strana byla postižena tímto syndromem ještě více nežli ostatní strany i proto, že nejenom byla vytvořena okolo osoby Václava Klause, ale také vždy zůstala především stranou Václava Klause. Vnitrostranický diskurs o možných změnách nikdy nemohl obejít právě osobu Václava Klause. Nikdy neexistovaly skutečně autonomní ideologické základy strany, které by bylo možné od osoby Václava Klause oddělit.

Tato personifikace politiky se ovšem nakonec obrátila právě proti Václavu Klausovi. I kdyby totiž nic nevěděl o podivných finančních praktikách své strany, v konečném součtu to bylo jedno, když bylo třeba najít viníka. Protože Klaus vytvořil systém, v němž dominoval stranu tak výrazným způsobem, že byl nakonec nutně pohlcen rostoucím skandálem uvnitř strany.

Dalším důvodem krize v ODS a následného pádu vlády, který sahá daleko do minulosti, bylo vytvoření politic-

ké kultury netolerance. Černobílé vidění světa, v němž byl každý kritik ODS, jejího předsedy, nebo politiky vlády okamžitě nálezitě oceňován buď jako přihlouplý »trouba«, nebo jako možný nepřítel reformem, se nakonec též obrátilo proti straně samotné. Taková atmosféra totiž stála v cestě nejenom smysluplné diskusi uvnitř strany, ale i diskusi s koaličními partnery. Toto vidění světa též způsobilo, že jak ODS, tak Václav Klaus do jisté míry ztratili kontakt se zbytkem společnosti.

Mentalita uzavřené pevnosti, jistě si svou vlastní pravdou, nejenom stále více oslabovala smysluplnou koaliční spolupráci, ale nakonec vyústila i do toho, že se někteří straničtí lídři stali oběťmi falešných iluzí,

že nepravosti ve stranickém financování nebudou nikdy odhaleny, a pokud budou odhaleny, bude mít strana vždy dostatek vlivu sprovodit takovou aféru ze světa. Později zákonitě vyústila i do poněkud paranoického přesvědčení, že se to za stranickými hradbami hemží spiklenci, kteří chtějí stranu rozvrátit nebo ji alespoň zbavit jejího lídra.

Ten nejdůležitější důvod, který vedl k pádu vlády a současné krizi v ODS, je spjat s celkovým pojetím českých reformem. Bez silné a konstruktivní opozice zvítězil v koalici názor, prosazovaný především ODS, že je třeba rychle vytvořit tržní prostředí, které až následně vytvoří pevná pravidla hry. Pojem malého státu byl zaměněn za pojem slabého státu. Reformy

a privatizace bez naprosto jasně prosazovaných pravidel hry ale samozřejmě nevytvořily jakýmsi samochodem právní stát. Naopak vytvořily prostředí náchylné k hospodářské a politické korupci.

Série bankovních skandálů, které vypukly na podzim minulého roku, byla prvním zřejmým varováním. Je možné argumentovat, že koalice měla ještě v té době možnost – i když rychle se zmenšující – postavit se k této situaci čelem a hledat nápravu v podobě rychlých a razantních opatření k dovytvoření nezbytného právního rámce tržního prostředí. Tuto snahu by ale muselo doprovázet přiznání chyb a vyvození jasné politické odpovědnosti. To ovšem koalice, a zejména ODS, nebyly ochotny udělat.

Důvěra, kterou koalice získala u občanů v letech 1992 až 1996, tak byla poměrně rychle prohospodařena. Téměř každodenní příliv nových odhalení o hospodářské kriminalitě, korupci a tunelování byly základním důvodem, proč podpora koaliční vládě začala rapidně klesat. ODS v této situaci stále znovu dokazovala, že téměř zcela ztratila schopnost

komunikovat s občany, a tím i zpětnou vazbu ke společenské realitě.

Bylo téměř nevyhnutelné, že korupce – či alespoň rozšířené povědomí mezi občany o korupci – se nakonec nemůže vyhnout ani politické sféře. Džin neprůhlednosti a snadné korumpovatelnosti, kterého koalice, a zejména ODS coby vůdčí síla koalice, vypustila z lahve ještě v dobách své největší síly, nakonec zákonitě dohodil i samotnou ODS. Jinými slovy: ODS byla nakonec rozvrácena stejnými silami, které sama uvedla do pohybu.

Hlavní strůjce českých reformem Václav Klaus padl za oběť svému vlastnímu pojetí reformního experimentu. Tím, že nebyl ochoten dbát hned od začátku na řádné zakotvení reformem v pevném právním a morálním rámci, vytvořil prostředí, v němž někteří politici nutně museli podlehnout zdánlivě beztrestným svodům velkých peněz. Je tedy chyba, když dnes ODS a Václav Klaus hledají za svým pádem jakési spiknutí. ODS pouze padla do pasti, kterou si sama vytvořila.

Jiří Pehe,
politik